

Egyetlen dobozba sem gyömöszölhető be

Anima – Lélek címmel a Nagyváradról elszármazott, Frankfurtban élő **Weiss István** fotóművész alkotásaiból nyílt retrospektív kiállítás április végén a váradi Posticum kulturális és ifjúsági központban a Slash Light Kulturális-Művészeti Egyesület szervezésében. A tárlat anyaga az 1972 és 2021 között készült, több ciklusra osztott alkotásokból állt össze.

Különleges kompozícióiban megjeleníti a magasságokat és mélységeket, sötétségeket és fényeket. E magával ragadó kreációkban található poézis, misztikum, komorság, a lélek éden- és pokoljárásai, gyötrődés és megtisztulás, angyalarcú démon és szomorú bohóc. Föllelhető bennük megannyi szimbólum és mondandó.

Csodaszép ünnep volt Weiss István retrospektív fotótárlatának megnyitója. Régi ismerősökkel, művészekkel és művészetkedvelőkkel. Az eseményt Mészáros Varga Erzsébet, a Slash Light Egyesület elnöke moderálta. Szólt arról, hogy szándékuk szerint évente meghívják majd Váradra egy-egy jeles fotóművészt. Életműdíjat is alapítottak a Slash Light tagjai. Az első elismerést Weiss Istvánnak ítélték oda,

Czvikker Katalin és Weiss István az életműdíjjal

Weiss Istvánnak Várad a mindene

aki mentora is az egyesület lelkes művészeinek, szeretettel nevezi őket a fiókáinak.

Az életműdíjat Czvikker Katalin, a Szigligeti Színház főigazgatója adta át, s hangsúlyozta: amikor a váradi teátrum történetéről van szó, Weiss István személyisége megkerülhetetlen. Az ő színházi fotói a néhai Szabó József Ódzsa színházi rendező szerint (akit láthattunk-hallhattunk a filmbejátszás jóvoltából) nem csupán megmutatnak néhány jelenetet, hanem a fotóművész megragadja a rendezői stílust, színészi játékot is. A megnyitón Jovián György képzőművész, valamint Szabó Ágnes rendező, Szabó József Ódzsa lánya méltatta Weiss István művészetét. Ez utóbbi megjegyezte: ezen alkotások a lélek fényének képei. Kiss Török Ildikó színművész ifj. Weiss István verseiből olvasott fel (egy-egy idézet a képek mellett is olvasható volt, szimbiózisba kerülve líra és vizuális művészet), továbbá felléptek: Meleg Vilmos és Miske László színművészek, közreműködött Oszaczky-Andrássy Katalin zongoraművész.

A megnyitóbeszéd, gratulációk, köszöntő szavak után a Posticum udvarán beszélgettem Weiss Istvánnal művészetéről és váradiságról.

– Milyen érzés volt most visszatérni Váradra? Milyen érzéseket ébresztett Önben a nagyváradi életmű-kiállítás?

– Olyan, mint amikor az ember megtalálja hosszú-hosszú idő után a régi szerelmét, aki

Weiss István egyik kompozíciója

már semmiért nem haragszik rá. Valahányszor leszálok Budapesten a repülőről, könnybe lábad a szemem. Ehhez hasonlót akkor érzek, amikor hazajövök Nagyváradra, vagy amikor a Székelyföldön vagyok. Abszolút elfogult vagyok Váráddal. Néha elszomorodom látván a nem kimondottan európai építészeti megoldásokat, hatalmas utakat, csúnya aluljárókat, felüljárókat, a kilúgozott Szent László teret, s még sorolhatnám. Várad hagyományában magyar történelmi város, egyik erdélyi városhoz sem hasonlítható. Várad csodálatos város csodálatos magyar közösséggel, ami rendkívüli dolgokra képes.

– Mit jelentett Önnek a váradai teátrum?

– Nekem a színház a művészet kvintesszenciája volt. Az égvilágon minden volt: képzőművészet, humán kultúra... És most már jóformán nem ismerek senkit. Egykori barátaim, kollégáim többsége meghalt vagy nyugdíjba ment. A legjobb, legkedvesebb barátaim, például Csíky Ibolya, Varga Vilmos, Szabó József Ódzsa, mind meghaltak. Baráti vonatkozásban ily módon árvaságra jutottam.

– Milyen koncepció szerint válogatta össze a kiállítás anyagát?

– Úgy, hogy megjelenüljön az élet. Egy ember élete, egy nemzedék élete, egy nép élete, egy földrész élete – és az e mögött lévő lelkék. Ezért van felosztva ciklusokra: a *Múlt*, a *Jelen*, a *Fohász*, a *Jövő*, az *Epilógus*. Végigmegy az egész életen. A szépségtől a rútságig. Az elidegenedett, elgépiesedett társadalomban. Megjelennek a lélek szenvedései ebben az életben. Ezért található egy clownportré a bejárati ajtóval átellenben. Ez a clown kissé bamba, kissé együgyű csodálkozással az égbe néz. Mintha azt kérdezné: „Mit tettél velünk, Uram?” vagy: „Mit engedted, hogy tegyenek velünk, Uram?”

– Nagy hatással vannak Önre a monumentális irodalmi művek. Ezek az alkotásai is hangsúlyosan megjelennek...

– Egy híres német irodalomtörténész, Karlheinz Stierle szerint az emberiség három főműve: Ovidius *Metamorphosisa* (*Átváltozások*), Dante *Isteni színjátéka* és Marcel Proust *Az eltűnt idő nyomában* című alkotása. Az irodalomtörténész szerint ez a három mű a világ meséje, ezért is lett a néhány évvel ezelőtt a nagyváradi várban nyílt tárlatomnak *Fabula mundi* a címe. Mindenkire rettentő nagy hatással kell hogy legyenek ezek az irodalmi művek.

– Foglalkoztatja-e új művészeti projekt létrehozása?

– Legalább öt új projektem volna, csak megfelelő hely és meghívás kellene, ahol ki tudnám állítani a kompozíciókat. Például van egy olyan projekt, amelynek az a címe, hogy *Vergődés*. Nagy hatással van rám a változó világ. Az emberiség soha nem volt ekkora veszélyben, mint mostanság. Az oroszok nem vesztettek még háborút, ez az egyik. Másrészt van egy olyan mondás, miszerint az oroszokat nem hatják meg a könnyek. Elkészerítő a helyzet és a naivitás, az Európai Unió naivitása is, a komolytalansága. A bürokraták nem tudják, mihez kezdjenek, és közben mi veszélyben vagyunk. A létünk, a kultúránk került veszélybe. A kultúrának három alapja van: a görög filozófia, a római jog és a zsidó-keresztény erkölcs. Ha ebből egy elkezd inogni, akkor már nagyon nagy baj van, de amikor egyszerre mindhárom ingadozik, akkor... nem is tudom, mit mondjak. Visszatérve a többi projekthez: születtek kompozíciók a szerelemről, hiszen nem vagyok én született pesszimista alkat, csak nyitott szemmel járok a világban. Van projektem a hagyományról, de nem dokumentarista módon ábrázolom ezeket. Teremtettem egy új embert. Ez virtuális ember. Sok képeken keverem a valót, az igazi hús-vér embert a virtuálissal – attól való félelmemben, hogy nehogy több legyen a virtuális ember, és az igaziból meg egyre kevesebb. Tehát új alkotások, új kompozíciósorozatok vannak, csak lehetővé kell tenni a kiállításokat.

– Miként látja a művészet helyzetét a mai világban?

– A művészet mindent megcsinált, amit meg lehetett csinálni. Ha eljutok a szakadék széléhez, akkor vagy belezuhanok a semmibe, vagy pedig visszafordulok és visszatekinetek, és az elődök által megteremtett művészeti irányzatokat, stílusokat a magam nyelvére öt-

(folytatás a következő oldalon)

Egyetlen dobozba sem gyömöszölhető be

(folytatás az előző oldalról)

➤ vözöm, és a magam kifejezési szándékainak megfelelően használom. Ez a helyzet a művészettel. Történt egyszer, vagy tíz éve, hogy a frankfurti Modern Művészeti Múzeum akkori főintendánsa, híres, nemzetközileg elismert művészeti esztéta, Jean-Christophe Ammann hallott rólam, és eljött hozzám. Megnézte a képeimet, vagy három óra hosszat beszélgettünk, és a következőket mondta nekem: „Uram, én magát semmilyen dobozba nem tudom besorolni, ami a szponzorok elvárásainak megfelelne. Tehát én nem csinálom magának kiállítást a Modern Művészeti Múzeumban. El kell mondanom magának, hogy a művészet halott, és én megyek nyugdíjba.” A műtermemben így szólt: „Megvennék öntől három képet. Többet nem tudok megfizetni. De ha a háromnak az ára túl sok, akkor egy képet vásárolok meg.” Megkérdeztem, melyik volna az az egy. Rámutatott a képre. Mondtam neki, odaadom ajándékba. Ritkán látni olyan boldogságot egy ember arcán, mint akkor az övé. Elvitte a képet, utána többször felhívott, hogy neki olyan lelkifurdalása van. Mondtam, sose legyen, majd más megfizeti a kép árát. A tragikus az, hogy ez a nagy tudású ember, aki a már meglévő kiadványai mellé további könyvek megírására készült, másfél-két év múlva meghalt anélkül, hogy megírta volna a tervezett köteteit. Nekem a vele való találkozásból az lett a tanulság, hogy engem sehová sem tudnak besorolni. A jómódú emberről, aki művészetbe fekteti a pénzét, mert állítólag az biztosabb, mint a drágakőbe vagy

aranyba fektetett pénz, nem tételezhető fel, hogy ragyog a műveltségtől, és nem tételezhető fel, hogy az én elvont, komplikált képeimet megérti, tehát Ammann nem talált olyan cipősdobozt, ahová engem begyömöszölhetett volna. De evvel nem volt soha semmi baj. Nagyon sok kiállításom volt Nyugaton.

– *Vagyis a saját ösvényeit járta...*

– Abszolút mindig. A legutóbbi kiállításom Frankfurtban egy evangélikus templomban volt, ahol csináltam egy installációt, az Utolsó vacsorát. Koldusok képeiből állítottam össze az installációt. Meghívtam a frankfurti koldusokat a megnyitóra. Voltak vagy kétszáz-kétszázötvenen. Olyan szép megnyitóm addig még soha nem volt. Az volt a kikötésem a papnak, hogy ne legyen szeszes ital, ne legyenek szendvicsek, rossz, műanyagból készült tészták. Zsíros kenyér volt, meghintve pirospaprikával, meg üdítő és ásványvíz. És az emberek bejöttek, és jóllaktak, és hálásak voltak, és tetszettek nekik a képeim. Azóta nem volt kiállításom Frankfurtban. Volt másutt, ahol lehetett: például Glasgow-ban, Budapesten több is. Örülök, hogy most sikerült Váradra jönni. Remélem, lesz még egy-két alkalom ismét Váradon kiállítani.

– *Gondolom, rengeteg érzés, megannyi emlék fölelevenedett most. Rengeteg szál köti Váradhoz...*

– Negyvenéves voltam, amikor innen kitelepültem. Itt voltam gyerek, itt voltam tinédzser, itt lettem szerelmes, itt voltam ifjú, aztán fiatal felnőtt, itt született a fiam. Semmi nem köt Frankfurthoz. A feleségemnek és nekem az a végakaratumk, hogy – mivel a bürokratikus macera miatt nehéz idehozni szegény meghalt embert, s itt eltemetni – hamvasszának el minket, a hamvainkat keverjék össze, a felét szórják a Dunába, a másik felét pedig a Körösbe. És akkor mi jó helyen leszünk. Lehet, ez romantikus hozzáállás, de én ezt vállalom. Nemhiába mondtam a vernisszázson azt: soha ne feledjék, hogy mindent annak a helynek köszönhetünk, ahol először ettünk paradicsomot. A többi csak mese. Itt kell maradni és helytállni. Életem nagy hibája volt, hogy elmentem innen. Többször vissza akartam térni, ám valahogy mindig elügyetlenkedtem, hogy hazajöjjenek. Nos, ennyit jelent nekem Várad. Vagyis: mindent.

Weiss István
alkotása

Tóth Hajnal